

Дужут-96
ЭВЭЭШ-
БИЧЕ-ДАА
БОЛЗА...

Сосновканы дуржулга-
бугураге ажил-агийншиг
директору Муханя Чанзын...

Кыш кырал артында эвес, шуут кодаанда кирип келген.
Тайгаларда хар чаапкан, оон аагиндан ортен, кезээ соок-
туу тывыжи улам дыңши оор апарган.

Дугаар алым профтехучи-
лише хоорайда эв улуг
база кол өөрелдегелерини...

Чүү дээр боор, чөмч
чөмч харам аттыг дээр
ийкке мон. Акша-төгерик...

Училищеде кышкы үедө
ооар сес котел бар, олар-
нын чамдыктары септеттин...

Кыш-лаа келген, ооар кө-
мур-лаш айтырык кончуг на-
рны байдалга тургустуну...

Мал-маган — тыва кижилер
эрткен эрткенге эртинеи бо-
лууну уктуг-дестуг болгай.

болза, кыштын өоогу биске
кыжанып келген ол ышка-
жыл. Чылыг дамчыдар хоор-
аларнын суун төккөш, учи-
лишени хаарыны кырында...

Көзө суур эмнелелеринге
де аксыс доктаай кааптайн.
Ында байдал дески эвеси...

Элден чүе, Элдиг-Хем э-
мнелел мунчага дээр ооар
мыш белекел албаан, кон-

АРГАЛАР БАР. А АКША ЧОК

Хөмүр-даш — оттулар кол чуул

Парлалга конференциясы

ЧЕРЛЕ ОВААРТЫНЫП КӨРЗУВУССЕ

Хунуу-даныш кем-хө-
рөк болуп турар мындг кор-
гунчуг байдал республикада...

бот-боттарыга чок, төрөл-
дөргү, эш-оор кижилер
арагалаанын соонда ээни...

Ылангыч пенсия, посо-
би, шаын үсөй берген үе-
дер бистере бир коргунчуг...

Тос айларны түннелде-
рия көргүсөн ук мөдөдө са-
гышты карартай турар...

Чугаанын эгезинде Сер-
гей Сайан-Белекович рес-
публикада нинти криминал-
дык байдалы болгаш оон...

Бичи суурларда, чижээ
Кунгуртуга барык шунтузу
төрү-дөргү улус чурттап...

Республикада кем-хө-
рөк шуут болбай турар
дээр бо чоқта (чиркитилг)

ЭГЭЭРТИНМЕС ЭРТИНЕВИС

Малысты чайны магалы чагай үезинде канчаар
оарааладып семиртип алганыннан, кыштар-хоорала...

Мал-маган — тыва кижилер
эрткен эрткенге эртинеи бо-
лууну уктуг-дестуг болгай.

1996 чылдын ноябрь 11-де
Чазакты кой кижир кижир

шымакы кижилери чурттап
эрткен. Сиген-ширбиридти
эрткен чайны четчир хө-
рөкчөлдү кылдыр белекел...

Чижээ, Каш-Хем кожууч.
«Суг-Важы» ассоциация-
зынын акыл-чоруулааны...

Т-Рнин Президентини
Ш. Ооржакты «Мал ажылы-
ны экономиканын чогууму...

1996 чылдын ноябрь 11-де
Чазакты кой кижир кижир

Мал ажылы болгаш үе

жак-биле чугаа кадында эс-
керип, өскө совоктарын ар-
га-дуржуулааны өөренип...

рыллады.
— Сохостон мал ажылы-
да кандай чаа чүүдөр ко-
стүп келетин, өдө-хөре...

Эрги
— Эрги
— Эрги

Хурал соонда бодал

АРАГАЛААШКЫН — ХАМЧЫК ААРЫГ

Арагалаашкын, Наркомания, СПИД, Бистиг үеини
аарышкын, келер үеги кыжанып бар. Маала балыкчал...

Араганын каржы аспаан-
турган болгай. Бичан чоң-
дук мындай хамаарылаан...

Республиканын элдер
чорук болгаш кадыктын чо-
гуулды 1985 чылда, чуртка...

Кызылдын № 8 школазы-
нын директору Людмила
Леонидовна Волгина...

Бындыг айтырлары ха-
мааты кижир бурзуу бодуна
доран салып, арагалаашкы-
биле демиселде үлүг-хуузын...

Арагалаашкын бистиг
нияти аарышкын дээрине
айтылган болгаш бис. Улус...

АРАТТАР ТУС-ТУЗУНДА

Table with 4 columns: Location, Area, Population, and other details. Includes entries for Bay-Taiya, Kozhuna, and others.

Алы-оол олар тузунда—10.10. Бай,
Талын араатары Борбак-оол Салтак. Чылай
Херек: 1 гектардан — 20 центнер дүжүтү...

Чонуп культураны куду
дөзүн биле кымы-даа хо-
мулар дөзүн мен. Багыч...

Чесова КЗЫЛТОВА.

ШЫН

ПОЛИТИКТИГ РЕПРЕССИЯЛАРГА ТАВАРЖЫП ЧОРААННАРЫН ТУРАСКААЛЫНЫН ХУНУН ОКТЯБРЬ 30-ДЕ ДЕМДЕГЛЭЭН

ДОШКУН УЕНИН УРЖУКТАРЫН УЗУТКААР

«Репрессия» деп каржы латин сөс амгы чүс чалдың байтайгы чартында бистин төөгүсүкө, чурттуу чоңууну салым-чолууга таварышкан качыдаларын, биргээр чугаалаарга, улуг халаттыг алыс утказын илередиң турар.

Политиктиг репрессияларда Россияга хой кылдын биле 1286 кишини кеземче а бистин бични Тываыска — мун-мун кижилер когарга, качылган. Политиктиг репрессияларга таваржып чоран болган ортан качылган, когаран кижилерин агартыры, оларнын арыг аттарын эдилери — бистин албаи ченин ажил-дакчыларнын амгы үедө чугула сорулгаларнын билеэз болуп турар.

Архивте чыдар бүгү херектерин Айыл чок чорукту федералдык албанын Тыва Республикасы талаа-биле өргөзүлгө архив биле дакчылар кызыгелтиг өргөңи көргөн. Советти чыларда немей агарткан кижилерин дапзын чылар тургускан болган, Шың солдунга бо чылдың сиктябрь 29 та парлан.

Бар мездерини болган саннарын барымаалап көргө, каржы репрессияларнын чыдарында Тыванын деис-

нын аттарын, фамилияларын агарткан кижилерин дакчымын кижирген бис. Оларнын дапзын тургуарда, шаанда фамилияларын, аттарын, адаларнын аттарын хевээр арттырган бис.

Истелгени 460 архив херектерин Тыва Республикасы Топ архивини дакчымын берген бис. Ол дээрде, Тыванын байдалына хамдарыштыр ап көргө, дыка хой атариалар-ыр. Ынында болса байдалды хооредин, оскудун болбас, репрессияларга таваржып чораннарнын ажы-толунун, төредеринин сазып-сеткилгине багай салдары бо мездерде чедирбес болган сарымалды угаан, бижик туршуту чорук тилээр журулу. Во бүгү документтерин өрткен үенин алыс шынын катат тургузарына илгилг болуп дээрзини илээр бис.

Политиктиг чылдак биле бурдалтырган, шийтирген кем-бүрүзү чок кижилерин агартыр талаа-биле бистин кылган ажилыгысты республиканын кону бели-биле үкелел турар. Ол дугайында агарткан кижилерин болган

көр кылдыр прокуратура органдарыне чоруткан бис. Биле кирген кижилерин херектерин кама сайгарып, оларын агарткан соолуде, ук кижилерин дакчымын тургускап, солунгарга арлап парларын чедин айыр сорулгалыг бис. Коёмче херектерин соксалып, ук кижилерин агарткан соолуде, ол херектерин материалдык биле оларнын ажы-толутыштар аргаи оларга хандыр бис. А ол ышкак ук кижилерин болган оларнын ажы-толунун хергелген документтерин, шыналгаларын тыкшып турар бис. Агарткан кижилерин херектерин Тыва Республикасы Топ архивини дакчымын берген бис. Ол дээрде, Тыванын байдалына хамдарыштыр ап көргө, дыка хой атариалар-ыр. Ынында болса байдалды хооредин, оскудун болбас, репрессияларга таваржып чораннарнын ажы-толунун, төредеринин сазып-сеткилгине багай салдары бо мездерде чедирбес болган сарымалды угаан, бижик туршуту чорук тилээр журулу. Во бүгү документтерин өрткен үенин алыс шынын катат тургузарына илгилг болуп дээрзини илээр бис.

Политиктиг репрессияларга таваржып чоран кем-бүрүзү чок кижилерин агартыр талаа-биле бистин кылган ажилыгысты республиканын кону бели-биле үкелел турар. Ол дугайында агарткан кижилерин болган

ОЛАРНЫН НЕГЕЛДЕЗИ ЧӨПТҮГ ШЫНГЫ ХЕМЧЕГЛЕРНИ АЛЗА ЧОГУУР

Сүт-Хөл кожуунун Сүт-Аксы суурда Куктурга бажынынга суурду пенсционерини, ивалиттерини, уруглар пессобилери ап турарларын хуралы болуп өрткен.

Хуралды айтканымыс се-нуургалды кижилериниң негелдери барымдалал, ко жуунуң социал хандыр-ла кылдиң, Сүт-Аксы суу-рубулун социал хандыр-ла чыгарып, органдары ап турду деп өрттирген. Мындагы негелде хурал Сүт-Аксыга 1996 чылдың март 25-те ба-ла болган. Во дугайы «Шү-гүмчүл чөптүг» деп өз-би-ле «Шың» солдунга парлап чурттуг, комуңчулар кому-ңу танымчак чөк болган, ону кататпас болай-дыр мен. Чүгө-ле Сүт-Ак-сын пенсционерини, ивалит-терини уюлдуу хурал өрт-тирди негел турарык? Чү-ге дээрде байтайгы хуралга пенсционерлер, ивалиттериниң көдүргени шүгүмчүлдиг саналды, айтыргылар манда баа катеп көдүрт-түп, байтайгы хуралды түнел чок болган дээрзин батышкан ол.

Мадыр-оол САБЫЛАР, ивалит-пенсционер:—Бүгү на-зымыс иштинде кара дер-ис топ чоранымыс дээр ку-руениң тыксып берген «ке-жинге» өөрүес арга чок. Ынчала-даа ону алырның халалымын кижй кайгап хам-кас чүе-дир. Хурал-негелде кылдыра экиндер байтып, шууг дедир баар. Во хурал богуң болуп деп дыңаан, харылза ажилдакчылары өрткен дүне шууг улдуван улус бо. Хондуру пенсия үлөп турар хонга. Уругчул мын-чаар ажилдап турган бол-за, манайг чүе чорду. Чыгыс хурал чыгган хүнде өвөс, че-дилмези багай, кырган, барыг димчеге уругчул күнөгей салыр бола экинд. Пен-сияны топ харылзаа ченине үлөрин соксалды, пенсия үлөр чеге хыналдыны күш-тедилер бола эки.

Дегө Бай-оолчын КОВА-ЛЫГ:— 70 ажыг харыг мен. Амдыралда берге-дөө, ыя ол пенсия акшаан алыр-ла ба бергедээң чүе-дир. Почтада сыгап, салдып турар барааның өртөз хе-реглекчилер иштилгенин, хуу сандыгының өртөк-үр-түндел берин аар чүе-дир. Ынчангаш бо бүгүн барым-далал, харылза салбырың-да пенсия үлөзүлгө мооң сокталып, кожомунуң ко жуунуң социал хандыр-ла кылдиңиз азы хергекчил-лер иштилгенин үлөрин, орулгамы өзөш улуска тур-кай чигелелгид салдыг тур-гузур ап саналдып тур мен.

Сөс алган Дарый Ондар, Галина Очур-оол, Норбу Хо-валыг, Боран Ондар болган өске-да пенсционерлер үстүң-де савалдарга каттыкмы, пенсия үлөзүлгенин чурумчу-дарын негез болгып, кирп-чек саналар дээр 40 ажыг чыгылганыр байдылан. Ко-жуунуң социал хандыр-ла кылдиң, Сүт-Аксы чыгар-тып чевен пенсия үлөзүлгө таарымчалык чени тыгарын асаан.

Генерал-майор Чамыр УДУМБАРА, РФ-тин Айыл чок чорукту федералдык албанын Тыва Респуб-лика талаа биле өргөзүл-гө начальниги.

Бир өвөс харылза салбы-рынды ууртуулганы байтай-гы хуралдан түнел үндүрүп, улуг назылгы, аары-аржык, бичин чаш-лаа улусту хун-дуп көргөн чүе бола, улус чон хомудар туржук, четтирдиг дээр, боттары-лаа орулталыг ажилдаар турган ийлик.

АГАРТЫРЫ – БИСТИН НИИТИ ХҮЛЭЛГЕВИС

Тыва Республиканын прокуратуразы «Полятик репрессияларга таварышканнары агартыр дугайында» РФ-тин 1991 чылдын октябрь 18-те хүлээп алган Хойлузунга дүшүр 30-50 чылдарда хойлу-га чоршуту шийтирген хамаатыларын кемечке херектерин эде көр талаа биле ажилды уламчы-лап турар.

Бисте бар мездө эзугар алдыра, Тывага 1286 кижини репрессияга таварыштыр-гай, ыңчала-даа бо саннарын шуптулар эде көрбөс болганда, ол сан өскерин баа болур. 1989 чылдан бээр ТР-нин прокуратуразы 500 ажыг кемечке херез сайгарып көргөн.

Архивтерде көземче херектерин хынап көргө, оларнын хой кезин суд органдарына тамаарышпас органдар—Күрүнени шериң-политиктиг камгалат өргөзүлгө коллегияны (ИШПКОК), Чурт камгалатын шериң өргөлгө (ИШП), ТАР-тин Иштин керектер камыны ший-кен бооп турар. Прокуратура ажилдакчылары сука хамаарышпас органдарнын шийткени 210 кемечке херез хынап көргөн (386 кижиге хамаарыштыр, 197 кижиге агарткан).

лар болса политиктиг демиселдин, ийи-чангыс кижилер-ге чүдүүр чоруктуң, ТАР-нын лам, чаазанын чамдык удурткучуларынын ролун болган ачы-хамыаазын хөлүн өрттир көдүрүп турганынын чокуктары болганын хергелөөн. Ол ышкак ССР-ге турган өзү-чүрүмүнү аргаларын согур өзү-биле хоолгалат турганы салдар чедирген, а Тыва ССР-ге каттышкан соолда, ол аргаларын дорт-ла ажилгап өгө-лөөн.

Улуг албан-дукааларга ажилдап турган чамдык кижилерге хамаарыштыр кур-тенин айыл чок чорук ор-гандарнын ажил-чоруду-лаз ТАРН ТР-нын бирги секретары С. К. Токага бол-ган өске-лаа удурткучуларга билинин турган, Репрессияны ботландырып турган ор-гандарын ажил-чорудула-зын партия чажырып тур-ган, ол турбаан бола, ол ор-гандар боттары тускайлап хөдөли шылаас турган.

«Коментроволосчуларга» хамаарыштыр кылган истелгени-лерин түнелелерин олар С. К. Токага болганын илет-көө турганын.

Ынчала-лаа кемечке херектерин материалдарын өргөңи көргө, политиктиг репрессияларга С. К. Тока-нын дорт киржилгенин херек-чилеп турар бүзүредилер тыкылбаан.

Мурункууна ышкаш, республика прокуратуразынын ажилында бир кол ченин «Политиктиг репрессия-ларга таварышканнары агартыр дугайында» РФ-тин Хойлузун күсөдиги турарына хайгаарлар боттан-дылары, контрреволюстуг үлгөдешкинин дугайында архивте кемечке херектерин эде көрүп эзелп турар.

1989 чылдын ортан үезинде өгөлдө, республика про-куратуразы 883 кижиге та-мааржы 577 кемечке херез хынаан. Оларнын иштилгени 68 кижиге хамааржы 59 хе-ректи мавлашпа, агартыр дугайында түнелелерин үн-дүргөн. ТР-нин Дээр сулу-рун президиумуна 56 удур-ламчылыктын кылдыра, ону чөптүг деп санаан. 165 кижиге хамаарыштыр хайга-лап кылдырыла уурлар-нышыкын кирер дугайында саналды РФ-тин Чингиз-прокурорунга чоруткан. Бай-ысакчыларын 24 докта-ламын солан азы өскерткен.

«Политиктиг» репрессия-ларга таварышканнары агартыр дугайында» РФ-тин Хойлузуна өскерилгер болган мемелдер кирер дугайында РФ-тин Хойлу-зу 1993 чылдын сентябрь айлан өгелен күштүг болуп өгөлдөн-биле он улаштыр бо ажилдарын хемчөөлди ды-ка улгатак. Политиктиг ре-прессияларга таварышкан-нарын уругларын, ө-бүлө-лөрүн камгалат, хүлөп кө-рүрүн үлгөдешкинин баа чу-руму бо хойлууда көргөн.

өскө чөргө үндүр сывырт-кан азы көжүрткен уруглар; политиктиг репрессия-га үлдөңи чок таварышкан ада-нөзүниң илгиринин азы бирезинин айгаралы чокка аркан назы четпезн уруглар; — ада-нөзү болоттырып шийтирген азы шийтирген ченине мөзөң, чок болса өлгөңиниң соолда, агарткан кижилерин уруглары.

Политиктиг репрессиялан качыгдан дугайында бил-диришкенин прокуратураже чорудар. Апаа кожан чүдү-лөр бола: ада-нөзү азы ашаан, казайын агарткан дугайында бүзүрөңг бижик, билдиришкени эезиге төрөл болуп турган дээр док-ументтерге өзүңүң өрткөн билдиришкениң документиңиң руттүңгениңиң дугайында хергелел. ХБАВ органдары-нын бижик, бадыламканы-нын дугайында хергелел, судтун шийтирн, репрессия-га таварышкан кижиле төрөл болуп турган дугайын шыналган бижик болган өскө-дө.

Прокуратура билдириш-кинин, хүлөп алган док-ументтерин доозанын хм-наар. Чогуур харынын, чо-гуур шыналгыны бээр. Бөгүн билдиришкенин кии-рге каапкан, даартамында харынын негел бөр кижилер ковар эес. Прокуратура ындыг билдиришкенин хойлу эзугар 3 ай шийт-ген доктарымып, көр өргелдиг деп чүвени далажыр кижилер сандыгылары артык эес. Билдиришкенин колдууна-ла 10-30 хүнде көрүп, токтаралып турар бис. Экин өрттир далажып, шийт-тирген таварышпа архив материалдарын некей коору баа негелгине бөзүн ұтпа-нар. Репрессияга таварыш-кан кижилер-биле төрөл бо-луп байтыкар дээр чамдык кижилер прокуратура ченине суд шийтирлери өкөл каргзун турар, ындыг таварышпа негелде херек-терин материалдарын сай-гарып, хой уе-шак чидирер турар. Чүгө 1995 чылда бенин маанда хамаарыштыр судтарын 20 хире шийтирлери солан.

Чамдык хамаатылар чигелдер чепил адыр дээр ап сеткилдиг азы чорун кор-гудуп, суд органдарын бу-ладурларын бенин орала-ныч турары илереп турар. Ыт чокка чигелде чепил адыр дээр шырайып турар-лар баа бээр.

РФ-тин репрессияга хама-арышкан Хойлузу республи-ка ИХЯ-зы, РФ-тин фе-дералдык айыл чок чорук-ту Тывага өргөзүлгөңи, Чювнү социал камгалат амызынын талаанын кан-чаар күсөдиги турарын рес-публика прокуратуразы хы-нап турар. ТР-нин Чогуунуң социал камгалат амызы-нын талаанын чамдык хажымшыкканын бо-л-дургазын эеп чааан. Во амы политиктиг репрессия-га таварышкан кижилерге ам сазып адыр өрткөн 50 хуу кымыр, автобустарга халас чорур, электри энер-гиянын өрткөн 50 хуу чин-гелдир дээр чикетиг чигел-дерин бербейн турган.

РФ-тин 1993 чылдын сен-тябрь 3-те Хойлузун эзу-гар политиктиг репрессия-ларга качылган деп санаар кижилер бола: — ада-нелери-биле калы-косталгазын казипкан че-релер, шөлүшүкчүге турган.

Билдиришкенин бурзу, хөмудал бурзу — амы-дырал, демисел, Репрессияларга таварышканнары агартыры — бистин ниити хүлээлгеси.

Кисказы биле ДҮРЖУЛГА СОЛУШКАН

Тамбоң хоорайга өнөтөл-ог (чаш уруглар) эмчири-тин хуралы болуп өрткен. Во чымын Тывадын № 2 болуулга бажынын чаш уруглар салбырынын эмчиси В. С. Сапур киришкеш кел-ген.

Хуралды өрттиргенин кол-ла сорулгалы — төртү-түтүң бичи чаптарын калдыкмын байдалымын ду-гайында чугаагы аада чо-рулган.

Чер-челерге эмчи дуза-ын экикинчи, эмчизининиң ча арга-херилерин сай-марып, не-чаш чикчө-ңеин күштөдилер талаа-ды бил ажиктыг чугаагы эмчи-лер боттарынын арамынга чорудуп, көлүргүңен айты-рымга хамаарыштыр арга-дуктулга солушкан.

ЧАА ФОНД

Бай-Таига кожуунда күш-ажылдын 360 хоочуннары, 626 ивалиттер болган түрү-биз ивалитер 154 уруг бар. Калдыкшыла кошка кижилерин аразында күш-ажылды үзүлгөңи оң ам-амдырал-чурттаалык, со-рулгалы, ужу-утказы, аас-кериң, өөрүкчүзү өң-бүл-гелерин дээр бо олбул-гар улуг орус чогаалчы А. Чехова хамааржы. Чо-мандык, солун күш-ажыл кижиге сазып-сеткилдиг со-жик киришкенин, ханыш-кынын бээр, хөң кириер, калдыкшыла салдырар. Ажилдаары өөрүшкү болуң деп күзөөр бола, ишлин ал-ган мергежилне беринген, апаа ынак болуң чугула.

ТӨНЕР ЧЕТКЕН

Бай-Хаакта өлөдөи уруг-лар кулуунун директору В. Кывал-оолга ужурыл-кып, амын-биле талыштып. Ол мынча диди: — Эртке чайын школа-чылдарын дымтанылганын үезинде лагер тургузар деп плангап турган бис. Акша-тогтерик айтырын берге боламын уругуудан, бо-ладымыс бүтпейн барган.

Кадыкшыдылга ЧЕДИ НЕГЕЛДЕ

Бижыг кадыкшыл — кадык-чаагай, чарап болурун үлгөңи. Кадык болурунга кижилер көзөдө чуртудат чораян болган олче чуттуп, ылдыг күзел-биле чуттап-даа чорур. Ынчан көлгөргө, ол чүдөл хамааржып, чүү, кадыг байтыкар эки салдарык? Амгы үениң статис-тиказын санап турары-биле алырга, кадыкшылдың 20 чүдө кишини амыдырал-чурттаагызын байдалынан (сокол амыдырал) хамааржы, салгал даман чүдөлдөр ба-ла бир чөртүп хуру, 10 хуруу хемчирелер, кижиниң кая-чар чуртап турары, амыдыралыны ишти байдалы-биле 50 хуруу хобанка. Во сан-көрүзүңгөргө алган көр-гө, кижиниң кадыкшылыга салдарык эмне кол чүө амдырал байдалы боон турар-ыр. Амдыралды шын органдарстан тулгузуп алыр дөргө-ле, органдар оң тургузунга, бойдустан негелдени дүүшүр тургузары. Ынчанга кадык-чагай амыдыралды ишти корүңгөн чүрүм-негелделериниң өң кол-кору маанда чугалажып көрөңилер.

ВИРГИ НЕГЕЛДЕ. Күш-ажыл өргөжөк чугула. Күш-ажыл кижиге биология та-лаа-биле өргөжөк чугула чүүл: кижиниң амыдыралы ол чокта кандыг утка-ши-нардыг болуру? «Кым, кан-дык-даа кижил бол, ажил-аар ариана дериң үндүр ажилдаар ужурулу оң ам-амдырал-чурттаалык, со-рулгалы, ужу-утказы, аас-кериң, өөрүкчүзү өң-бүл-гелерин дээр бо олбул-гар улуг орус чогаалчы А. Чехова хамааржы. Чо-мандык, солун күш-ажыл кижиге сазып-сеткилдиг со-жик киришкенин, ханыш-кынын бээр, хөң кириер, калдыкшыла салдырар. Ажилдаары өөрүшкү болуң деп күзөөр бола, ишлин ал-ган мергежилне беринген, апаа ынак болуң чугула.

2-ТИ НЕГЕЛДЕ. Шмчөгү-р болуң. Кадыкшыл биле шмчөшкөн — тудуш, ча-еэ ажилдаар ужурулу дил-жир, ыңчалажык пенсияге үлгө бергеш, ажилдан турга-ны үеде күш-ажыл оларын кадыкшылдан бижыглары-га дыка-ла сандыгыр сооп турганын ынчан өскерип каар. Ажилды дымтанылта-биле холбаар чугула. Ажил үе-зинде дымтанылганын бир хевирин — ажилды өскө хевиринден бирезинче шийтин-гир күзөңгөң, чижээ, угаан-бодал амын кылды турар, күш негеттини кылды ажилык ише арга — күжө-ңиң иштиңин ажилда олур-ган байдалдан үнер-биле ажилды кезек үеде сокса-дып, болуп алактарын, дымтанып алырнын арга-ларын ажыгалар. Оң-биле кады хүндө кезек үеде дымтаны каартарындан ан-гыда, дүне 7, 8 шак дургу-зунда албан улуг аштанам, Үйгү келбейн түрүп бээр та-варылта, ону амы эртин алдырнын аргалары баа дий манам кирип көрөңи. Аммосовтун дарааныла сүмө-ди бир талаанын илгил чы-дып алган, арыңга а соң соолда бүгү мага бетүүн шы-ганнарын чорту сулар-дыптары кызынар, тыныш чогуу оожугар өгөзөргө, кижй удуп каар.

Дика хөй мергежилдиң кижилериниң ажилы карак-кужун хөй үндүрери-биле холбашкан болуң. Ынчанга карак хун дургузуна дым-танып дээр бола, американ эмчи У. Бейтсонуң сүмөл-эмчи У. Бейтсонуң сүмөл-эмчи айтылган болуң. Оңу — азын иштеринер дээр бо олбул-гар улуг орус чогаалчы А. Чехова хамааржы. Чо-мандык, солун күш-ажыл кижиге сазып-сеткилдиг со-жик киришкенин, ханыш-кынын бээр, хөң кириер, калдыкшыла салдырар. Ажилдаары өөрүшкү болуң деп күзөөр бола, ишлин ал-ган мергежилне беринген, апаа ынак болуң чугула.

Шмчөшкөн организмге хан өргөлдөңи өккилер салдары: чүрекче ханың дамчырын өккилер бол-гаш оң чогуамчалыг ажил-даарыга идиңил. Ынчан-гаш манаары, шмчөшкөн, калдыктары ажиктып, К. Турбин үндөзлөн тур-гускан азын өвөс, аргагы ут үеде олдурулар, чок кил-жирн күшшыл чок кил-жирн бүгү талаа-биле сы ба-зы арпак баксыралды көр-чүе чөк. Во билишкенин эр-те-бурунгу грек философ, эр-темден Аристотель хамаар-жыр.

ПРОФЭВИЛЕДЕР МИТИНГИЗИ

Тыва Республиканың проф-эвилдер чөүлдөңи бүгү-Росиянын профэвилдериниң планна эрттир деп турары «Күш амын, аска-

шакка чедир өрттиренин чөп-шээрзөө. Митингалар, хуралдар, ку-думчу чыскаалдары болган демонстрациялары Кызыл хоорай деискөзүңгө эрти-ренин Дүрүмүң № 7 чүдүлгө айтканын суугар митингиди өрттер черин

В. И. Јонинге туракаал ча-нында шөлгө кылдыр док-тааткан. Ниити корум-чүрүм савдылыгы болган чылдан-нарнын айыл чок чорун хамаарышпагы органдар-чиналарга дагары дугайын айтканында доктөрлөр. Бистид көрр.

Лотта ОЮН. «Калдыкшыл, чарап бо-лур» деп номдан очул-дурган.

